

מגילה ו

משה שווערד

1. ריטב"א על מגילה דף ה/ב

ושמעתי מפי הרשב"א נר"ו שאין כל הדברים האלו אמורים אלא בארץ ישראל או במקומות הקרובים לשם שהיה דינו ידוע בשעת תקנת נביאים אם היה בן ט"ו או בן י"ד שהיו יודעים היטב בשעת הקיפון, וכיון שנגזר דינם מתחלה בודאי כשנשתנו דינם אח"כ ראוי לנהוג מדת חסידות לקרוא בב' ימים כי היכי דלקרי ביום שנגזר עליו ממה נפשך, אבל בחוץ לארץ שלא היו ידועות להם בשעת התקנה כך היא דינם מתחלה שכל שהוא ודאי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון יקראו בט"ו וכל שהוא ספק יקראו בי"ד ונכון הוא, ובזה נתקיים מנהג שלנו...

2. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ב/ב

מתניתין דלא כי האי תנא דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר מאי טעמא דרבי יהושע בן קרחה כי שושן מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר ותנא דידן מאי טעמא יליף פרזי פרזי כתיב הכא על כן היהודים הפרזים וכתוב התם לבד מערי הפרזי הרבה מאד מה להלן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף כאן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון

3. תלמוד ירושלמי מסכת מגילה דף א/ב

כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר. ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים ותלו אותה מימות יהושע בן נון ויקראו הכל בחמשה עשר

4. רמב"ם יד החזקה - הלכות מגילה פרק א

(ד) איזה הוא זמן קריאתה... כל מדינה שהיתה מוקפת חומה בימי יהושע בן נון בין בארץ בין בחוצה לארץ אע"פ שאין לה עכשיו חומה קורין בחמשה עשר באדר... (ה)...למה תלו הדבר בימי יהושע כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה באותו הזמן כדי שיהיו קוראין בבני שושן ויחשבו כאילו הן כרכין המוקפין חומה אף על פי שהן עתה חרבין הואיל והיו מוקפין בימי יהושע ויהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה:

5. חדושי הרשב"א על מסכת מגילה דף ב/א

כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון בחמשה עשר. יש לדקדק מה ראו חכמים לתלות הדבר ביהושע בן נון, לא היה להם לתלות הדבר אלא בימי אחשורוש, כדברי ר' יהושע בן קרחה דאמר הכי בברייתא כדאיתא בגמ' (ע"ב). ובירושלמי (פ"א ה"א) פרישו בה טעמא דגרסינן התם, ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים ותלו אותה מימות יהושע בן נון, כלומר דכיון שהוצרכו לחלק זמן המוקפין מזמן הפרזות משום דהני מגנו והני לא מגנו כדאיתא בגמ' (ה. ב). אלו תלו הדבר מימות אחשורוש היתה כל ארץ ישראל כערי הפרזות לפי שהיתה חרבה באותן הימים והיה הדבר גנאי, ולפיכך תלו אותה בימות יהושע כדי לחלק כבוד לארץ. וכי תימא בשלמא למאן דאמר קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא, דכיון דעדיין בקדושתה עומדת לענין בית בבתי ערי חומה ושלוח מצורעים הילכך אף היא קדושה לענין קריאת המגילה, אלא למאן דאמר לא קדשה לעתיד אמאי, כיון דאזלא לה קדושה לענין בית בבתי ערי חומה ושלוח מצורעים אף לענין מגלה יהא כן. י"ל כיון דאזלינן בה בתר יהושע כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל הרי אנו דנין אותה לקריאתה כדנינה שבמי יהושע, ואפי' למאן דאמר לא קדשה לעתיד.

6. חדושי הר"ן על מגילה דף ב ע/א

וי"א מפני שתחלת מפלתו של עמלק בימות יהושע בן נון היה והוא תחלת הנס

7. רע"ב על מסכת מגילה פרק א משנה א

מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר - ...ומימות יהושע, נפקא לן גזירה שוה מפרזי פרזי, כתיב הכא היהודים הפרזים, וכתוב התם (דברים ג) לבד מערי הפרזי, מה להלן מימות יהושע, אף כאן מימות יהושע. ותקנו שהכרכים המוקפים חומה מימות יהושע אע"פ שאין להם חומה עכשיו, יקראו בחמשה עשר כמו שושן, כדי לחלוק כבוד

לארץ ישראל שהיתה חרבה בימי מרדכי ואסתר. כדי שיהיו קורין כבני שושן ויחשבו כאילו הם כרכים המוקפים אע"פ שהם עתה חרבין. ויהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה. ולפי שיהושע התחיל להלחם בעמלק תחלה וכתוב (שמות יז) כתוב זאת זכרון בספר ושם באזני יהושע, לפיכך הזכירו מימות יהושע:

8. תוי"ט על מסכת מגילה פרק א משנה א

מימות יהושע - פי' הר"ב נפקא לן ג"ש כו' וכתוב התם לבד מערי הפרזי. בריש דברים כתיב וזהו שפירש"י וכתוב התם בביאת הארץ בימי משה ויהושע ע"כ. והואיל ונכתב בשנת הארבעים סמוך לפטירת משה רבנו ע"ה חשבינן ליה מימות יהושע ודלא תלינן מימות משה חדא דא"כ כל שהיתה מוקפת מתחלת יציאתו ממצרים שהיא ארבעים שנה קודם לביאתו לארץ ומנא ידעינן איזה היתה מוקפת בזמן ההוא. ועוד דהיינו טעמא דמסיים הר"ב ולפי שיהושע התחיל להלחם בעמלק וכו'.

9. ספר שפתי חכמים

ח"א): כ"י נח נפשי דרי זירי וכו'. כלומר ועוד קשי מהא כי נח נפשי דרי זירא, ורצא פריך כלן נחרי ענדא: נח נפשי דרי זירי וכו'. באגדה י"ל שנקרא נש"ס וייתת לדיקים כלשון "נח נפשי", לפי שרק אחר פטיירתו של ה' הדיק הוא נח ועבודתו, אצל עוד נח נפשו, לא נח אלא עוד ומיגע בעבודת ה' נחמינת אדם כי ימות באהל וכדאית' (גיטין כ"ז ע"א). איג נח לשון "ניחא הוא, דרק בעלמא דקושטא, התם נח נפשי, ר"ל "ניחא ליי זיי, נשאיכ בעלמא דסיקרא: פתח עליו ההוא ספדא וכו'. פיי שברקת זו טערי:

10. ספר רוח חיים על אבות פרק ו משנה א

צדיק חסיד ישר ונאמן. הנה האדם מיום הולדו עד שובו לעפרו אשר לוקח משם צריך ללחוץ היצר לבל ילכדנו במצודתו. ודבר זה ביכלתו לעשות אם כל ימיו מתאמץ ללחום מלחמתו ולא יתרפה מהביט בכל דרכיו שלא יוכל לצודו ולקחת נפשו משם. כי היצר הרע מלומד מלחמה מנוער. ולכן מאוד צריך להתגבר עליו. ואם מתגבר עליו ואינו נוטה כלל מדרך התורה הוא הנקרא צדיק. ואם ירגיל בזה ויוסיף עליו זהירות נקרא חסיד. אך כל זמן היותו חי על האדמה הוא בטורח רב במצור מלחמה. ולכן קראו חכמים מיתת צדיקים נח נפשיה כי אז ינוח על משכבו.

11. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קיב/א

אמר רב חסדא מאי דכתיב ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי למה ארץ ישראל נמשלה לצבי לומר לך מה צבי זה אין עורו מחזיק בשרו אף ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה דבר אחר מה צבי זה קל מכל החיות אף ארץ ישראל קלה מכל הארצות לבשל את פירותיה אי מה צבי זה קל ואין בשרו שמן אף ארץ ישראל קלה לבשל ואין פירותיה שמנים תלמוד לומר זבת חלב ודבש שמנים מחלב ומתוקים מדבש

12. ספר שפתי חכמים

איג י"כ ארץ נצי גדלה טעשוניה. דהנה (כתובות ו"ג ע"ג) פרש"י "רצ זירא הוא "רצי זירא, אלא צנצל ונקמי דמסיק לארץ ישראל לקמי רי יוסכן דאין סמיכה צנצל קרי ליי "רצ זירא עיי"ס, והנה "רצי נשמע טשינות יותר, רצי שלי, מלשון "רצ, דמשמע רצ סתם (מפרשים), נמלא רי זירא כשעלה לא"י הוסיפו לו אות, ונתגדל צסס "רצי צלות יו"ד, וכעין שפרש"י ואגדלה שמך, הריני מוסיף אות על שמך, עד עכשיו שמך אנרס, ונכאן אינך אנרס (באשית י"ג צ'), והיינו שמרנו "ארץ "נצי "גידלס "טעשוני, שנתגדל צסס "רצי צמקוס רצ:

13. מהרש"א על מגילה דף ו/א

רקת שאפי' ריקנים שבך מלאים מצות כו'. לכאורה דמלת רקת לא משמע אלא ריקנין ומהיכא משמע דמלאים מצות כרמון ויש לומר דנקרא רקת על שם הכתוב כפלה הרמון רקתך וכמפורש בפ' זה בורר:

14. טורי אבן מסכת מגילה דף ו עמוד א

למה נקרא שמה רקת שאפי' רקנין שבה מלאין מצות כרימון. איני יודע מאי עדיפותא דטברי' בדבר זה מכל ערי א"י, וכ"ת דקדושה יתיר' יש בה הגורם שאין יצה"ר שולט בה כ"כ איני יודע במה קדשה יותר מכל א"י. ועוד הרי ירושלים דקדישא יותר מכל א"י כדתנן בפ"ק דמס' כלים ולא מצינו לה מעלה זו. ועק"ל מאי רבותא דטבריא הא דרשינן בפ"ד דסנהדרין (דף ל"ז ע"א) כפלה הרימון רקתך אפילו רקנין שבך מלאין מצות כרימון ואכל ישראל מעיד הכתוב כן וא"כ מאי רבותא דטבריא (כת):

15. טורי אבן מסכת מגילה - הערות דף ו עמוד א הערה (כח)

[דף ו עמוד א] (כח) ולי יותר קשה האיך רמוז בשם רקת שמלאים כו' (אח"ז מצאתי שעמד בזה בחא"ג) [1] לכן נ"ל דר"ל דנקראת רקת מפני שאנשי' הי' ריקנין. ומשום דלא רצה הש"ס לדבר בגנותה של א"י לכן קאמר אפילו ריקנין שבה מלאים כו'. וסמך בזה על דרשא דכפלה הרמון. הרב המובהק מוהרש"ש: (קונטרס אחרון)

16. פתח עינים מסכת מגילה דף ו עמוד א

למה נקרא שמה רקת שאפי' רקנין שבה מלאים מצות כרימון. כמו רגע נראה אלי ס' טורי אבן נדפס מחדש ביד עובר ארח והוא להגאון מהר"ר לייב ראש ישיבה אב"ד דק"ק מיץ. ובפוחתי אשו"ר ברהט"ם שכתב על זה וז"ל איני יודע מאי עדיפותא דטבריא מכל ארץ ישראל וכי תימא דקדושה יתירה יש בה הגורמת שאין יצה"ר שולט כל כך איני יודע במה קדשה מכל ארץ ישראל ועוד הרי ירושלים דקדשה יותר כדתנן פ"ק דכלים ולא מצינו מעלה זו ועוד קשיא לי מאי רבותא הא אמרינן בסנהדרין דף ל"ו אפילו ריקנין שביך וכו' ואכל ישראל מעיד הכתוב ומאי רבותיה דטבריא עכ"ל:

[2] ואפשר לומר דמ"ש על כל ישראל ריקנין שביך וכו' בכל ישראל הוא ברוב ישראל דרובו ככלו וכפ"ז אפשר דעיר אחת יהיו מיעוט הרקנין מלאים מצות או חצי הרקנין אכן כשנצטרף כל ישראל יהיו רוב הרקנין מלאים מצות. וטבריא רוב הרקנין שבה או כל הרקנין מלאים מצות. והגורם לזה אפשר דהיינו מה שמקבלים שבת מבעוד יום שיושבת בעמק. ובודאי מחמירין ביציאת שבת. וכבר נודע מרז"ל דשומר שבת כמקיים כל התורה ואפי' עע"ז כאנוש מוחלין לו וכהנה רבות והיינו דאהני להו שיהיו מלאים מצות. ואפשר דהיינו טעמא דהשכינה וב"ד הגדול יקבע בה באחרונה ומשם לבית ג' במהרה בימינו דכיון שאז"ל דבזכות שבת נגאלין כמו שהוכחנו והארכנו בעניותנו בדרושים מיסוד רז"ל ורבינו האר"י זצ"ל. לזה תזכה למעלה זו:

17. ספר בלבבי משכן אבנה ח"א אות מב

כבר אמרו חז"ל "אפילו ריקנין שבהם מלאים מצות כרימון". ונדע הקושיה, א"כ מדוע הם נקראים "ריקנין", הרי הם אינם ריקים כלל מכיון שיש בהם מצות רבות כרימון? תירץ על כך הגאון ר' דוד פוברסקי זצ"ל, תרוץ נפלא. הוא אמר, שיכול להיות שאדם יש בו מצות רבות מאוד, ת"ת, חסד, וכו' וכו'. אולם הוא עדיין מוגדר כריק, כל זאת למה? הרימון יש בו גרעינים רבים, אולם כל אחד עומד לעצמו. לא כמו תפוח, אגס, שהכל מקשה אחת, אלא כל גרעין קטן ולעצמו. כן הדבר במצות שאדם עושה, אדם יכול ללמד תורה ולקיים מצות רבים, אולם הכל בחינת ריק, מכיון שהכל נפרד אחד מין השני ואין חיבור אמיתי בין מצוה אחת לחברתה. צריך שהתורה והמצות יהיו במהלך של מקשה אחת, מהלך של בנין, ולא תורה ומצות מעולם הנפרדים ח"ו. האדם יכול לעסוק בתורה כל ימיו, ולקיים מצות רבים, ועדיין הוא במהלך של רקנין שבהם. הוא לא זכה לנקודה פנימית שמאחדת אל כל תורתו ומצותיו. מהי אותה נקודה שמאחדת את כל התורה והמצות? דבקות בקב"ה! התורה צריכה להיות במהלך של "קוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא", וע"י התורה האדם צריך להיות דבוק בקונו. המצוות הם מלשון "צוותא" וחיבור לקב"ה, כנודע. נמצא שהן התורה והן המצות, יש להם תכלית פנימית אחת, שהיא קרבת ה' ודבקות בה'. אם התכלית הזו מתקיימת, הרי כל התורה וכל המצוות קשורים זה בזה, כי כולם מובילים את האדם לתכלית אחת. אולם אם התורה והמצוות הם אינם מביאים את האדם לקרבת ה', הרי אין נקודה שמאחדת את כל תורתו ומצותיו, וח"ו תורתו ומצותיו הם בבחינת נפרדים. כאשר לבו של האדם ריק מהבורא עולם, ואין את ה"ושכנתי בתוכם", בתוך לבו של האדם, הרי נקודת האחדות של הכל נחסרת, יש תורה ויש מצות, אולם אין לב אחד לאבינו שבשמים, אין את נקודת הלב הפנימית שדבוקה לקב"ה. כל אדם ואדם מוכרח לעשות חשבון נפש לעצמו ולבדוק, האם המהלך של החיים שלי, התורה התפלה והמצות וכו' וכו', הם במהלך שייביא אותי לדבקות אמיתית מוחשית בקב"ה, או שמא ח"ו המעשים שלי הם במהלך של ריקנין שבהם שנחסר נקודת האחדות הפנימית של כל התורה והמצות.

18. בן יהודע על מגילה דף ו/א

שם שאפילו רמב"ם מלאין מצות כרימוון. נראה לי בס"ד קאי על דור שתהיה בו הגאולה, יען דאיתא בר"ה דף ל"א ע"ב מטבריא עתדין ליגאל וכן כתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות סנהדרין יעוין שם. ועוד נראה לי כי טבריא היא אתריה דרבי מאיר בעל הנס דטבריא ליה גם בזמן שאין עושין רצונו של מקום נקראים בנים, וא"כ לפי סברתו יש להם מחילה מדין אב שמחל על כבודו בכל עת, ואז לפי זה אין העבירות מכבות את המצות כיון דנמחלין וממילא ישארו מלאים מצות כרימוון. ואף על גב דרבי יהודה פליג על רבי מאיר בזה וקיימא לן בעלמא הלכה כר"י, מכל מקום כיון דטבריא אתריה דרבי מאיר היא דנין יושביה על פי סברתו, וכמו שכתב הרב אמת ליעקב ז"ל:

19. ספר שפתי חכמים

ורגמה נקרא שמה טעמי טעוזה ראייחה. פ"י שכל סניעותי נשמח את עין הרואה, ושנעתי טעור היום הוא כן. ובאגדה י"ל "טוזה" ראייחה לפי ששם חיבר רבינו הקדוש הנשניות ורי יוחנן חיבר שם חלמוד ירושלמי (ע"י לעיל ד"ה חונת), והנשניות והחלמוד הם תחילת מעשה שלא תשכח תורה שנעל פה, ונתייך עדיין "תורה" ה"י תמינה כר מטה ותורה אור ומטה ה"י נרא' מאירת עיניס. אי"צ "טוזה" ראייחה, דאיתי (ר"ה ל"א ע"ב) עשר גליות

20. ספר שפתי חכמים

"ויטי" "נוס": וזבולון נתרעס על ינדותיו הוה וכו'. פ"י זבולון לא היו מוכשרין לעסק בתורה כל כך, והיו לריכין לעסוק צפרגמטי' לשצט יששכר, לזכות לכתר תורה ע"י יששכר, וחלו שצט זבולון דצר זה צחלק מדינתס, לפי שחרס היתה הריס וגנעות, ולריכ"י להיות נעים וכדיס צקחרתס צשציל פרנקתס, ואינס יכוליס לישצ צציתס וצעירס כצעלי ארץ שדות וכרמיס, והייט "נתרעס" על "נדותיו, ר"ל שלא היו נדותיו עלוליס לעסוק בתורה, (ליקוטי חזר) והיינו "דאמר" לו כולן לריכין "לך" על "ידי" חלזון, שצצעין צדמו "תכלת של לינית, שעל ידו מקיימי' וראיתס אוחו "זכרתס" את "כל" מטה "ה"י (צמדצר ע"י ל"ט), לפי שתכלת דומי לים ויס דומי לרקיע ורקיע דומי לכסא הצוד (ונחוח מ"ג ע"ב), וא"כ הרי הגס שאין אתה מוכשר לעסוק בתורה כל כך, תכל מקום גדול זכותך ע"י שאתה נזכה את הרניס למטה גדולה כלינית צחלזון, והוא כעין זכותו של יששכר. אי"צ וזבולון נתרעס על נדותיו שכוונתו לשם שמים הוה. לפי שהוה לריד לתורה וריות מרובה צדמו

21. ספר שפתי חכמים

וכו' עכ"ל, ויש שנושיגיס על צעה"י עיי"ש: דב"ש וחלצ דליפורי. ובאגדה י"ל דצט וחלצ של ליפורי, היינו ג"כ צרוחניות מוה סצליפורי הוה דר רבי (לעיל ה"י ע"ב), ולמד שם תורה לישראל, ונשטה סדרי נשנה שמתקיים לדורות עולם, ועסק אף צכתי תורה, סנושלה לדצט וחלצ, ע"י (חגיגה י"ג ע"א) צצקוק דצט וחלצ תחת לשונך (סיר ד"י י"א): וד"א: ע"ז וייל על ע"ז וייל. פ"י צין ארכו

22. תוספות מסכת מגילה דף ו עמוד א

טראטריות וקרקסאות - "מ בתי עבודת כוכבים ומכנה אותן טרטאכ' לשון חרפה וקרקסאות רוצה לומר בית הכסא בלשון ערב וקשה לומר שאותן מקומות מטונפות יכול ללמוד שם תורה אלא ודאי לשממה יהא במהרה בימינו ורוצה לומר בתים שמתאספים שם לוועד של עובדי עבודת כוכבים.

23. דף על הדף מגילה דף ו עמוד א

בגמ': והיה כאלוף וכו' אלו תראטריות וקרקסות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים וכו'. ובתוס' (ד"ה טראטריות וכו'): י"מ בתי ע"ז וכו', וקשה לומר שאותן מקומות מטונפות יכול ללמוד שם תורה וכו' ע"כ. כתב הדגול מרבבה (או"ח סי' קנ"ד סעיף י"א) דמתוס' כאן משמע דלא כמש"כ המג"א (שם סקי"ז) בשם הרא"מ דאפילו נעבד בבית ע"ז בקבע מותר להתפלל בתוכו, וכן העירו בהגהות חת"ס ובכתר כהונה שם ובשו"ת חת"ס (סוף סי' מב), ועי' בשואל ומשיב (מהדו"ק סי' עב) מש"כ בזה.

24. משנה ברורה על או"ח סימן קנד

(מה) בביהכ"נ - וה"ה לכל הדלקה של מצוה (לה) כגון הדלקת הנר דשבת ודחנוכה או ללמוד לפניו דאסור (לו) וה"ה לכל מילי דמצוה אין עושין מדבר שנעשה לעכו"ם עיין סימן י"א ס"ה וסימן תקפ"ו ס"ג. ולענין לעשות מבית תפלה של עכו"ם ביהכ"נ כתב המ"א בשם הרא"מ להקל והטעם כי לא נעבד הבית עצמו מעולם ודעת הא"ר נוטה להחמיר לעשות ביהכ"נ קבוע ע"ש וכמדומה שהעולם נוהגין להקל ועיין בה"ל שביררנו דדוקא כשאין דרכן להעמיד שם אליהם אבל אלו שמעמידין שם אליהם אף שהוציאום משם ומכרו הבית לישראל דאז מותר הבית להדיוט מטעם שכבר נתבטל עי"ז משם משמשי אליל כדאיתא ביו"ד קמ"ה ס"ג עכ"פ לביהכ"נ אסור:

25. ספר שפתי חכמים

הניצ להס': 55 מור זהם תורה צדקים. דייקי' תורה "שונכה" צדקים, היפך טראטריות וקרקסיות היה נוקס "שונחילי" טס "הרצים. ובאגדה י"ל דדיוק נקט ללמוד "זהם, ולא נקט ללמוד "צחוקם, לרננו "סילונדו" זהם ר"ל צונחנס "תורה" צדקים, ר"ל להוכיח צדקים ללמוד ונוסר, עד כונה הלכו צדירות לצתי תיאטריות וקרקסיות והין פחד ונורא ונהרצה שריפות סכסויט ונסה, ונשלטניס צכסף ונלא ונקוס ונוסז לניס, ונלא ינוס ולא יסן טס אחד ונהס, ואס להצל הצליס כך, נחורת חיים על אכו"כ. וכעין ספי' הנופרטיס חסנתי דרכי ואסינז הגלי' אל עדותיך (תהליס קי"ט נ"ט): א"ר ינחק נסס זו פנייס עקרין

26. ספר צדקת הצדיק - אות קנ

קנ) כשהקב"ה מרומם איזה דבר טוב בעולם אז ממילא אותו דרגא בסיטרא אחרא משתפל. וכן להיפך כשרואה איזה דבר רע בתכלית השפלות ידע כי אותו דבר בקדושה הוא בתכלית הרוממות. וכמו שנאמר (במדבר ג' י"ג) כי לי כל בכור ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים. ונאמר (תהלים ע"ה י"א) וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק באותו דבר שזה נגדע זה נתרומם ונאמר (יחזקאל כ"ו ב') אמלאה החרבה ודרשו חז"ל (מגילה ו'). קסרי וירושלים וכו' פירוש ששניהם במדרגה אחת במלכות:

27. רש"י על מגילה דף ו/ב

גרממיא - שם מלכות, והיא מאדום:

28. הגהות היעב"ץ

ניסנו: שם דהם כהם תניח. ניצ שפיניסס טנ ענייס נסומות נמקרח תנינה: רש"י דהי' גרממיא טס כוי'. ניצ כמדומה ר"ל גרממיא היא אשכנז שלנו:

29. דף על הדף מגילה דף ו עמוד ב

וראה בספר ימות עולם - אמשינוב (עמ' ק"פ) המביא שהרה"ק השפת אמת זצ"ל אמר, שמדינת גרמניה היא קליפת עמלק ע"כ. וכן מובא בספר כוכב בעלטה בשם הרה"ק בעל השפתי צדיק מפילץ זצ"ל ע"ש. והנה

כבר נוכחנו לראות כמה פעמים שענין זה דהם היו בגדר "מתריבין כל העולם כולו" רח"ל. ועיין בראש גולת אריאל (חלק ב' עמוד ש"ג) מה שהביא שם מר"פ כהן ז"ל קבלה שהגרמנים הם מזרע עמלק.

בקובץ ישורון (כרך י"ז ע' תתמה והלאה) כתב חכ"א בירור נפלא בענין השמועה הנ"ל דגרמניה היא מזרע עמלק ונביא חלקים מדבריו: ...

30. שפת אמת על מגילה דף ו/ב

בגמ' תנא תלת מאה קטירי תגא כו' הענין תמוה וכי בכל יום נתמנה שר חדש ולא שמענו שיהי' כן באיזה מקום, **ויתכן לפרש דעל השרים שלמעלה קאמר** וזה דקרי להו קטירי תגא ויש להם תמיד מפלה בכל יום והיינו זממו אל תפק:

31. רש"י על מגילה דף ו/ב

איטליא של יון - כרך גדול שגדל בשביל עון מנשה, שבשעה שהכניס צלם בהיכל ירד גבריאל ונעץ קנה בים, וגדל עליו חלקה גדולה ונבנה לשם איטליא של יון מאיי אלישה (יחזקאל כז) מתרגמינן מנגוות איטליא:

32. ספר משלי פרק טז

(כו) נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו:

33. ביאור הגר"א - משלי פרק טז פסוק כו

נפש עמל וגו' כמ"ש **אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת והיינו שלומדין לאדם בבטן אמו כל התורה מה שיהיה ביכולת האדם להשיגה כל ימי עמדו בזה העולם וזהו כי לכך נוצרת וז"ש יגיעת ומצאת תאמין כי מה שהיה ואבד יוכל להמצא** וזהו כי אכף עליו פיהו כלומר פיהו שלמד כל התורה קודם בואו לאויר העולם הוא מכיפו ומכריחו שיעמול במע"ט הרבה כי צריך לעשות הרבה יותר מלימודו כמ"ש יותר מלימודך עשה כל הלומד תורה ואינו מקיימה כו' ועוד שפיהו מכריחו ללמוד תמיד למצוא אבידתו:

34. ספר שפתי חכמים

מנן מדינתו (מנלתי): **יגעתי ולא מנלתי אל תאמין. והטעם י"ל כדלית' צספר חסידים כ"י תתסס"ד, וז"ל אל אדם כורח לדעת התורה בזה העולם, אע"פ שאין לו עתה לב לדעת, יהי' לו לב במתיצחא דרקיב עכ"ל. אינ' י"ל הרי היגיעה צענמה בתורה, מנלתי היא צידו ונתקבל שכר, ולפוס לערי אנרא (אבות פ"ה מ"ג). ובעין זה י"ל לא יגעתי ומנלתי אל תאמין, דמנלתי לא יגעתי, כמנל לא ליער על התורה, אי"כ מנלתי שכר מנין:]**

35. בן יהוידע על מגילה דף ו/ב

יגעתי ומצאתי תאמן. הטעם כי השי"ת נתן התורה סתומה וחתומה בכמה עזקין, שצריך יגיעה רבה כדי למצוא דברים הגנוזים בה, כדי שלא יהיו לומדים התורה דרך טיול, אלא לומדים מרוב אהבתם אותה, כי הלומד דרך טיול אינו רוצה ליגע ולהטריח עצמו, אך הלומד מאהבתו אותה הוא יגע הרבה, כדי להשיג הגנוז בקרבה, וזהו **המבחן:**

36. ספר צדקת הצדיק - אות פג

(פג) **כמו שיש בקניני העולם הזה פעמים שאדם מוצא מציאה הון רב או זוכה בגורל לאטע"ריע ומתעשר בלא שום יגיעה כך יש גם כן בקניני עולם הבא [הגם שאמרו בפרק קמא דמגילה (ו' ע"ב) לא יגיעת ומצאת אל תאמין] הא אסקינן שם הני מילי כו', אבל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא, ובודאי לא קאי רק איגיעת ולא מצאת לחוד שהרי מדה טובה מרובה ואם אפשר יגיעת ולא מצאת כל שכן דאפשר לא יגיעת ומצאת על ידי סייעתא דשמיא] וכענין (בראשית ו' ח') ונה מצא חן בעיני ה' ואמרו ז"ל (בראשית רבה כ"ט ג') הוא מצא אבל הקב"ה**

לא מצא היינו כי פעמים אדם זוכה בלא שום יגיעה שהוא שמור מן העבירה ונקרא צדיק וזהו מדריגת נח [שמדה כנגד מדה היה שמור מן הפורעניות] ופעמים אדם זוכה להשיג השגות מידיעת השם יתברך ואורו וזהו מציאת ישראל שהקב"ה מצא שבזה מיוחד גם כן המציאה למעלה כי יותר מה שעגל וכו' כמו שנתבאר לעיל (אות ע"ט). ומציאה אמרו ז"ל (סנהדרין צ"ז). שאינה באה אלא בהיסח הדעת אבל מי שיושב ומצפה לכך לא ימצא לעולם. ומכל מקום מצינו בדרשת חז"ל (בבא מציעא י"ב ע"ב) שוכר פועל ללקט מציאות והם בדברים קטנים וגם בדברים גדולים כמו יהיב ארבע זוזי לספונאי בר' עקיבא ורב גמזא בנדריים (נ').

37. ספר שפתי חכמים

אם רחית רשע שהשעה נשחקת לו אל תחגרה צו. דוני טירא הי' צאנח, מעולם לא ראה רשע שהשעה נשחקת לו, כי ידע דנכפשו ולרעתו הוא, שאוכל עולמו נשעה אחת, כדי להאזינו לנחש, אזל "אם" רחית "רשע" שהשעה נשחקת "לו, וע"כ רגליך נתמוטטין ציראת הי', כעין שנאמר (תהלים ד')

38. ספר שפתי חכמים

קראו את המגינה צאדר הראשון ונתעצרה השנה קורין אותה צאדר השני. רבותי קמ"ל, לא ננעיא היכא דנתעצרה ואח"כ קראה דודאי לא ילא, אלא אפילו קראה ואח"כ נתעצרה אפ"ה לא ילא אלא קורין אותה צאדר השני (ר"ן), וכעין זה כתנו התוס' ד"ה הא עיי"ש. ובוה נחורץ למה נקט חנא רישא דמתניתין, ולא נקט רק סיפא אין צין אדר הראשון לצאדר השני אלא קריאת המגינה וכו', כמו שנקט צאדר אין צין שחנא כאן זכמה נשכיות ודו"ק:

39. ספר שפתי חכמים

"לא ילאו, דפשיטי שקורין אותה צאדר השני ודו"ק: אין צין אדר הראשון לצאדר השני "אלא וכו'. בכל הני י"ג "אין" צין וכו', דנישנו כאן צפרקין, לאו דוקי קתני, אלא תנא וסייר, ונקט "אין" צין, לאשונעין בכל אחת איזה חידוש, והגמרי נפרש בכל או"א מאי אשונעין צי', לענין ונה הן שווין (צית ינחק). ונכון לשמור כלל זה צבולי פירקין: **אלא** קריאת המגינה ומתכות

40. שפת אמת על מגילה דף ו/ב

שם במשנה אין בין אדר א' כו' ומתנות לאבינונים נ"ל דקמ"ל דאפי' לחייבו ממון אמרי' דא"י בראשון ויש לעיין אי העני חייב להחזיר מה שנתנו לו באדר הראשון כיון דהוי מתנה בטעות:

41. שו"ע או"ח סימן תרצו

(א) יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון אין נופלים על פניהם, ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה, ואסור בהספד ותענית; אבל שאר דברים אין נוהגים בהם; וי"א דאף בהספד ותענית מותרים: הגה - והמנהג כסברא הראשונה. י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון (טור בשם הרי"ף) ואין נוהגין כו, מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים; וטוב לב משתה תמיד (משלי ט"ו, ט"ו) (הגהות מיימוני בשם סמ"ק):

42. תוספות מסכת מגילה דף ו עמוד ב

מסתבר טעמיה דאין מעבירין על המצות - מכאן קשה להא דאמרין בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נא. ושם) בגמרא דקאמר שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של המזבח ודייק טעמא דאמר קרא אל יסוד מזבח העולה וקשה התם למה לי קרא תיפוק ליה דאין מעבירין על המצות וכשהוא יוצא מפתח ההיכל שהוא מערב ביסוד מערבי הוא דפגע ברישא ויש מפרשים דלא שייך למימר אין מעבירין על המצות אלא היכא שיש לפניו

שתי מצות שיש לו לעשות קודם אותה דפגע ברישא וזה אינו דהכא ליכא אלא מצוה אחת ואפילו הכי מפרש הטעם משום דאין מעבירין ורבינו יהודה תירץ דאי לאו קרא הוה אמינא דאין מעבירין לכתחילה הא דיעבד שרי משום הכי איצטריך דאסור בדיעבד אי נמי נראה התם דמטעם דאין מעבירין לא חזינן אלא דכל מערבי של מזבח כשר אבל יסוד לא חזינן דצריך משום הכי איצטריך קרא לאשמועינן יסוד.

43. דף על הדף מגילה דף ו עמוד ב

בגמ': מסמך גאולה לגאולה עדיף וכו'.

השערי תשובה (או"ח סי' רכ"ט) פסק, דאם אפשר לקיים מצוה מיד או להמתין ולעשותה בהידור, עדיף לעשותה מיד, דזריזים עדיף. ולכאורה צ"ע מסוגיין דממתנינים עד אדר ב' כדי להסמיך פורים לפסח, אף על גב שאפשר כבר לקיימו באדר א', ול"א דזריזים עדיף.

וכתב בשו"ת חת"ס (או"ח סי' ר"ח) (והובא לעיל בדברי האמרי כהן) דזריזים מקדימים ל"ש הכא כלל, דליכא דין זריזים אלא כשכבר נתחייב במצוה, אבל הכא הרי דנים בעצם התקנה מתי לקבוע פורים, ול"ש בזה זריזים מקדימים, ושפיר איכא למימר דעדיפא לקובעו באדר ב' מטעמא דמסמך גאולה.

ולפ"ז י"ל דבברכות השבחה כברכת האילנות בימי ניסן וכדומה ל"ש דין זריזים, דלא נתחייב לברך אלא כשרואה אילן. ונראה דלכך לא אמרו כאן זריזים מקדימים אלא אין מעבירין על המצוות, דהכוונה בזה דכיון שכבר הגיע שעה הראוי' לפורים אין לעבור על זמן מה ולקבעו באדר שני, אבל לענין זריזים אף ראב"י מודה דל"ש כאן. אמנם ע' טו"א שכתב דראב"י נתכוין לזריזים מקדימים. (קובץ קול התורה קובץ מז ע' ד)

44. תרומת הדשן חלק א סימן רצד

שאלה. מי שנפטר הוריו באדר בשנה פשוטה כשיגיעו שנות העיבור באיזה אדר יצום ויאמר קדיש וברכו בראשון או בשני?:

תשובה. יראה דיעשה בראשון, ונקטינן האי טעמא משום דענין זה דומה למי שנדר יום קבוע בשנה בחדש פלוני. ובנדרים הנודר לעשות דבר פלוני באדר יעשה באדר הראשון, דילפינן נדרים משטרות כדאיתא פ' קונם יין (נדרים סג, א), ומייתי התם דפליגי רבי מאיר ורבי יודא רבי מאיר סבר דכותבין בשטרות אדר הראשון אדר הראשון והשני כותבין אדר סתם דאיהו סתם אדר מיקרי, ורבי יודא סבר דכותבין אדר השני והראשון כותבין אדר סתם דאיהו סתם אדר מיקרי, ופסק שם אשירי כרבי יודא. אמנם צריך עיון במיימון בהלכות נדרים משמע דסבר הלכתא כרבי מאיר:

עוד נראה להביא ראייה מפ"ק דמגילה (ו' ע"ב) בשמעתא דאין בין, פליגי רשב"ג ורבי אלעזר רשב"ג סבר כל מצות הנוהגין באדר אין נוהגין אלא בשני, ור' אלעזר סבר אין נוהגין אלא בראשון. ופסק תלמודא הילכתא כרשב"ג, ופריך עלה התם בשלמא רבי אלעזר מסתברא טעמא דאין מעבירין על המצות, אלא רשב"ג מאי טעמא, ומשני כדי לסמוך גאולה לגאולה פירוש גאולת שושן לגאולת מצרים, וכל המצות הנוהגים באדר שקלים וזכור לגאולת שושן שייכי להקדים שקלי הקודש לשקלי המן ומחייית עמלק למחייית המן בנו. ופרשת פרה והחודש לגאולת מצרים שייכי לחדש ניסן, באחד בניסן הוקם המשכן שני לו נשרפה הפרה. אבל כל היכא דלא שייכי טעמא דלסמוך גאולה לגאולה לעולם אזלינן בתר טעמא דאין מעבירין על המצוה:

ונ"ד לא שייך מידי לסמוך גאולה לגאולה לכך אזלינן בתר טעמא דאין מעבירין על המצות ויעשה בראשון, וכל שכן אם נפטר בשנת העיבור בראשון שיעשה לעולם בראשון. אמנם בהא מודינא דאם נפטר בשנת העיבור בשני שיעשה לעולם בשני וק"ל. וצ"ע בהגה"ה במיימון בהלכות מגילה ע"ש. אח"כ ראיתי הוראת תשובה מאחד מהגדולים שהורה כדברי וכראיותי דלעיל, אלא ששינה בהן קצת אבל כתב עוד ראייה מאחד שכתב ורשם כל הימים שמתענין בהן בכל חדש זכר לצרות שאירע בהן, ורשם שביעי באדר שמת בו משה רבינו ע"ה באדר הראשון בשנת העיבור כדמוכה התם, וגם הוכיח שמשה רבינו ע"ה בשנה פשוטה נפטר, הנראה לע"ד כתבתי:

על המלות: **מסמך** גאולה לגאולה "עדיף, פי עדיף וטוב להסתמך
 גאולה לגאולה, ממה שזוהר שלא לעזור על המלות. באגדה י"ל לפי שבגאולה
 הוא סימן אהבת המקום לישראל, ואם בגאולה אחת כן, כל שכן שתי גאולות
 הוא סימן ביותר, שעל אחת יש לומר שמה שלא רנון נעשה, כאדם הכותן
 פעם אחת מתנה לעני, משא"כ כשכותן וחוזר וכותן הוא סימן אהבה, עי
 (דברים ט"ו י) "נתן" נתן "לו" אפילו הרבה פעמים, כי הוא סימן "ולא
 "ירע" לנצח "בתוך" לו וגו', וכעין זה פי (לקמן ז' ע"א) לגמרי ד"ה שתי
 מכות דנה"ט תקנו צ' מכות לאיש א', וכן מתנות לשני עניים עי"ש, ובפרט
 כשמתמך הנתינה לנתינה, שאין זמן הרבה ציניהם, הוא סימן אהבה ביותר,
 והנה לפני המקום צ"ה שפיר נקרא פורים לפסח קמיכות גאולה לגאולה והגם
 שהיה כונו תתק"ז שניה ציניהם, שהרי כי אלף שנים צעיניך כיום אחמול כי
 יעזור, והיינו "מסמך" לגאולה "עדיף. ועי לעיל בד"ה הא לענין, צעיניך
 זירוז והידור מלוה: ר' אלעזר אומר טעמי דרשב"ג מהכא. פי ר' אלעזר לא